

УДК 378:014.553:174.7(045)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11\(29\)-400-408](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11(29)-400-408)

Харківська Алла Анатоліївна доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, пров. Руставелі, 7, м. Харків, 61001, <https://orcid.org/0000-0003-4782-1079>

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ЕТИКА СУЧАСНОГО ОСВІТЯНИНА

Анотація. У статті порушено проблему імплементації принципів академічної доброчесності в освітньому просторі та розповсюдження необхідності дотримання принципів академічної доброчесності у вищому педагогічному закладі. Автором наголошено, що сучасна якісна освітня діяльність закладів вищої освіти повинна бути направлена не тільки на формування та розвиток фахових компетентностей задля здійснення ефективної майбутньої професійної діяльності, а й на популяризацію принципів академічної доброчесності, моралі, етичних правил і норм. Звернено увагу на види прояву академічної недоброчесності, класифікації плагіату різними науковцями. Зазначено про ключовий проєкт Academic IQ, який спрямований на системні зміни в українській вищій освіті щодо боротьби з проявом плагіату. Висвітлено принципи дотримання академічної доброчесності, розроблені й реалізовані у проєкті «The Fundamental Values of Academic Integrity». Розкрито особливості імплементації принципів академічної доброчесності на прикладі діяльності Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради: урегулювання нормативно-правової бази щодо академічної доброчесності; діяльність спеціально створеної комісії та соціально-психологічної служби, які контролюють дотримання Кодексу академічної доброчесності, принципів академічної доброчесності та запобігають проявам плагіату у будь-якому прояві серед здобувачів освіти й науково-педагогічних працівників; здійснення просвітницької діяльності. Висвітлено тематичні заходи й моніторингові дослідження, які проведено у закладі вищої педагогічної освіти з метою актуалізації необхідності дотримання принципів академічної доброчесності для здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників. Дотримання принципів академічної доброчесності в освітньому процесі дозволить підвищити рівень свідомого ставлення, поваги до авторського права й наукових відкриттів як людської цінності, етики сучасного освітянина.

Ключові слова: академічна доброчесність, принципи академічної доброчесності, здобувачі освіти, освітній простір.

Kharkivska Alla Anatolyivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-rector for Scientific and Pedagogical Work, Municipal Establishment Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy of Kharkiv regional council, <https://orcid.org/0000-0003-4782-1079>

IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLES OF ACADEMIC BENEVOLENCE: THE ETHICS OF MODERN EDUCATION

Abstract. The article raises the problem of implementing the principles of academic integrity in the educational space and spreading the need to observe the principles of academic integrity in a higher pedagogical institution. The author emphasized that modern high-quality educational activities of higher education institutions should be aimed not only at the formation and development of professional competences for effective future professional activity, but also at popularizing the principles of academic integrity, morality, ethical rules and norms. Attention is paid to the types of manifestation of academic dishonesty, classification of plagiarism by various scientists. It is mentioned about the key Academic IQ project, which is aimed at systemic changes in Ukrainian higher education regarding the fight against plagiarism. The principles of observing academic integrity, developed and implemented in the project "The Fundamental Values of Academic Integrity", are highlighted. The specifics of the implementation of the principles of academic integrity are disclosed on the example of the activities of the Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy of the Communal Institution of the Kharkiv Regional Council: regulation of the legal framework regarding academic integrity; the activities of a specially created commission and a social-psychological service that monitor compliance with the Code of Academic Integrity, principles of academic integrity and prevent plagiarism in any form among students and scientific and pedagogical workers; implementation of educational activities. The thematic activities and monitoring studies conducted in the institution of higher pedagogical education with the aim of actualizing the need to observe the principles of academic integrity for students of education and scientific and pedagogical workers are highlighted. Adherence to the principles of academic integrity in the educational process will increase the level of conscious attitude, respect for copyright and scientific discoveries as a human value, ethics of a modern educator.

Keywords: academic integrity, principles of academic integrity, students of education, educational space.

Постановка проблеми. Сучасна якісна освітня діяльність закладів вищої освіти повинна бути направлена не тільки на формування та розвиток фахових компетентностей задля здійснення ефективної майбутньої професійної діяльності, а й на популяризацію принципів академічної

доброчесності, моралі, етичних правил і норм. Ураховуючи реалії сьогодення (пандемію COVID-19, війна на території України, перехід на дистанційну форму навчання), перед суб'єктами освітньої діяльності постають нові виклики, одним із яких є дотримання принципів академічної доброчесності.

У статті 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність трактується, як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [7]. Дотримання академічної доброчесності сприятиме просвітницькій діяльності всіх учасників освітнього процесу й забезпечить його ефективність, прозорість та об'єктивність, адже останнім часом прояв плагіату у наукових доробках значно збільшився.

Метою статті є висвітлити особливості імплементації принципів академічної доброчесності здобувачів освіти й науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Зростання кількості наукових робіт призводить до збільшення проявів академічної недоброчесності, тобто плагіату. Головною причиною прояву плагіату в академічних колах є постійний тиск щодо необхідності створення наукових робіт, проведення досліджень і публікації їх результатів. Достатньо часто учені вдаються до порушень норм академічної доброчесності, що, зі свого боку, принижує та навіть знецінює наукові відкриття, й науку взагалі. Помилкові припущення, неправдивий виклад матеріалу та хибні дані результатів підривають не лише авторитет самого науковця, а й закладу освіти, у якому він працює.

Зауважимо, що поняття «академічна доброчесність» є словом заміником терміну «плагіат», який із XVII ст. мало значення «викрадення», «присвоєння авторства чужого твору» [2].

У словнику Merriam-Webster «плагіат» визначено, як: «викрадення і видавання (чужих думок чи слів) за свої; використання без зазначення джерела; вчинення літературної крадіжки; представлення як нової та оригінальної ідеї чи продукту, отриманого з існуючого джерела» [13].

Й. Сеньчило-Хлябіч наголошує, що «сутністю плагіату є привласнення плагіатором чужої інтелектуальної власності» [12, с. 134]. Науковець здійснив поділ плагіату на два види: відкритий (повний, прямий, очевидний, безпосередній) та прихований (складний, непрямий, опосередкований) [12, с. 136]. Слід зазначити, що відкритий плагіат можливий через повне або часткове привласнення чужого дослідження, а прихований через компіляцію та перефразування роботи.

Л. Лупаренко [3, с. 153] дослідила інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах, ґрунтуючись на дослідженнях зарубіжних науковців [11], і розробила класифікацію плагіату за категоріям:

- точне копіювання без змін (Copy & Paste) та без належного бібліографічного оформлення запозичених фрагментів;
- копіювання із змінами у мовній, лексичній і технологічній інтерпретації (із перестановкою слів, заміною літер, цифр);
- наслідування стилю;
- переклад з іншої мови, без посилання на джерело;
- запозичення ідеї [3, с. 153]; [11].

Досліджуючи питання академічного плагіату, нами було виявлено, що в наукових колах розрізняють такі різновиди плагіату:

- «відтворення в тексті наукової роботи без змін, з незначними змінами, або в перекладі тексту іншого автора (інших авторів), обсягом від речення і більше, без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту;
- відтворення в тексті наукової роботи, повністю або частково, тексту іншого автора (інших авторів) через його перефразування чи довільний переказ без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту;
- відтворення в тексті наукової роботи наведених в іншому джерелі цитат із третіх джерел без вказування, за яким саме безпосереднім джерелом наведена цитата;
- відтворення в тексті наукової роботи наведеної в іншому джерелі науково-технічної інформації (крім загальновідомої) без посилання на джерело з яких взята ця інформація;
- відтворення в тексті наукової роботи оприлюднених творів мистецтва без зазначення авторства цих творів мистецтва.

– компіляція – створення значного масиву тексту шляхом копіювання із різних джерел без внесення в нього правок, посилань на авторів» [8].

Нам імпонує узагальнена класифікація плагіату розроблена Г. Ульяновою, що передбачає його поділ на види за різними критеріями:

«1) наявності умислу – навмисний плагіат (полягає у цілеспрямованому неправомірному використанні об'єктів права інтелектуальної власності) та ненавмисний плагіат (технічний, який є наслідком внесення правок, недостатнього рівня знань щодо умов використання об'єктів права інтелектуальної власності, що є характерним для плагіату у роботах школярів);

2) об'єкта посягання – плагіат ідеї (оскільки ідея не підлягає охороні як об'єкт авторського права, не визнається правопорушенням) та плагіат об'єкта права інтелектуальної власності (передбачає привласнення всього об'єкта або його охороноздатної частини);

3) категорії результатів інтелектуальної діяльності – авторський (привласнення авторства на результат інтелектуальної, творчої діяльності) та промисловий плагіат (привласнення об'єкта інтелектуальної діяльності, що в першу чергу призводить до порушення майнових прав та інтересів правовласника);

4) мети привласнення – некомерційний (основна мета полягає у досягненні певного результату виконання навчальної програми, отримання наукового результату, набуття популярності тощо, тоді як отримання комерційної вигоди має другорядне значення) та комерційний (основна мета – отримання прибутку);

5) особи плагіатора – плагіат в роботах науковців, студентів, школярів, письменників, журналістів» [9, с. 370–371].

Отже, різноманіття шляхів прояву плагіату засвідчує й ключову спільну рису: порушення прав авторства як усвідомлений злочин. Відповідно постає проблема контролю над дотриманням академічної доброчесності, зокрема в освітньому просторі.

Американською Радою із міжнародної освіти у партнерстві з Посольством США в Києві, Міністерством освіти й науки України, Національним агентством із забезпечення якості освіти з 2020 року впроваджено проєкт Academic IQ [1], що направлений на формування та розвиток академічної доброчесності в закладах загальної середньої та вищої освіти України.

Проєкт Academ IQ в закладах освіти спрямований на:

- оволодіння суб'єктами освітнього процесу компетентностями щодо сприяння та популяризації академічної доброчесності;
- упровадження уніфікованого підходу із метою удосконалення нормативно-правової бази дотримання принципів академічної доброчесності;
- розробку нових й адаптацію наявних освітніх компонентів, проведення лекцій, вебінарів, курсів задля популяризації академічної доброчесності, етики науковця тощо.

Заслугує на увагу й той факт, що для участі у реалізації проєкту **«Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ)** було відібрано 60 українських університетів, у яких відбулось упровадження принципів академічної доброчесності. Ініціатива, зазначеного проєкту направлена на позитивні зрушення в системі вищої освіти, а саме: «підвищення якості, створення умов для реалізації найбільш обдарованих студентів, покращення іміджу українських університетів» [4].

Зазначимо, що академічна етика освітянина першочергово передбачає його чесність, справедливість, повагу, об'єктивність, дотримання принципів моралі, довіри й відповідальності за свої публікації, результати проведеної роботи тощо. Розвиток академічної доброчесності – один із засобів створення свідомого, відповідального освітнього та наукового простору, цивілізованого суспільства взагалі.

Науковцями із Міжнародного центру академічної доброчесності й Університету Клемсона було розроблено основні принципи академічної доброчесності, які представлені в проєкті «The Fundamental Values of Academic

Integrity» («Фундаментальні цінності академічної доброчесності») [10]. До принципів віднесено:

- чесність – підсилення ролі інтелектуальної та особистої чесності під час пошуку істини та здобуття знань, навчання, викладання, проведення досліджень та виконання професійних обов'язків;
- довіра – як цінність та прагнення сформувати атмосферу взаємної довіри. Атмосфера довіри заохочує та сприяє вільному обміну ідеями, які, у свою чергу, дають змогу науковому пошукові повністю реалізуватися;
- справедливість – встановлення чітких та прозорих очікувань, норм та практик, які підтримують справедливість під час співпраці студентів, викладачів та адміністрації;
- повага – цінність інтерактивного, кооперативного та колегіального характеру навчання. Повага думок інших та врахування різних точок зору чи ідей;
- відповідальність – заохочення особистої відповідальності, поєднаної із бажанням кожної особи та груп осіб бути гідним зразком для наслідування, дотримуватися взаємно обумовлених стандартів роботи та вчасно реагувати на випадки порушень академічної доброчесності;
- відвага – для сталого розвитку спільнот доброчесності замало лише вірити у фундаментальні цінності. Трансформувати розмови про цінності в активну дію та відстоювати їх, зіткнувшись із тиском з боку інших чи їх відмінними від власних поглядами, вимагає цілеспрямованості, відданості та відваги» [10].

Як зазначено у Проекті, сприяння дотримання фундаментальних цінностей, принципів академічної доброчесності потребує збереження балансу між стандартом доброчесності в освітньому просторі та істинного інтересу (власної мети, відданості, зацікавленості). Тому «немає універсального рецепту для створення погожого клімату академічної доброчесності, але є певні кроки, за допомогою яких можна максимізувати шанси на успіх» [10]. У Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (КЗ «ХГПА») реалізується політика академічної доброчесності, адже заклад позиціонує себе як сучасний освітній простір, який об'єднує науку, культуру, виховання та розвиток молоді.

У закладі вищої педагогічної освіти розроблено та впроваджено в освітню діяльність нормативну базу, що регулює питання імплементації принципів академічної доброчесності: «Положення про комісію з питань етики та академічної доброчесності» [5], «Положення про порядок перевірки наукових, навчально-методичних, дисертаційних, магістерських та інших робіт на наявність плагіату» [8], «Положення про науково-дослідницьку роботу здобувачів освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради» [6] та інші.

У КЗ «ХГПА» функціонує Комісія з питань етики та академічної доброчесності, яка була створена для здійснення пролонгованого моніторингу дотримання суб'єктами освітньої діяльності Кодексу академічної доброчесності. Члени комісії мають права відповідно до своїх посадових обов'язків: «отримувати, розглядати та здійснювати аналіз заяв щодо порушення Кодексу академічної доброчесності та готувати відповідні висновки; залучати до своєї роботи експертів з тієї чи іншої галузі, а також використовувати технічні і програмні засоби для достовірного встановлення фактів порушення норм академічної доброчесності за поданою заявою; проводити інформаційну роботу щодо популяризації принципів академічної доброчесності та професійної етики викладачів та студентів; ініціювати, проводити та підтримувати дослідження з академічної доброчесності, якості освіти та наукової діяльності; готувати пропозиції щодо підвищення ефективності впровадження принципів академічної доброчесності в освітню та наукову діяльність академії; надавати рекомендації та консультації щодо способів і шляхів більш ефективного дотримання положень Кодексу» [5].

Із метою виявлення ефективності імплементації принципів академічної доброчесності працівники соціально-психологічної служби КЗ «ХГПА» протягом кожного семестру проводять моніторингові дослідження серед здобувачів вищої освіти («Визначення рівня задоволеності здобувачами освіти якістю освітньої діяльності та ОП», «Вивчення ставлення здобувачів освіти до питань етики та академічної доброчесності») та науково-педагогічних працівників («Дотримання рівня академічної свободи науково-педагогічних та педагогічних працівників», «Вивчення ставлення науково-педагогічних та педагогічних працівників з питань етики та академічної доброчесності»).

Також у закладі систематично відбуваються відповідні тематичні заходи, лекції, конференції, вебінари, коучинги, які підвищують рівень усвідомлення необхідності дотримання академічної доброчесності серед всіх учасників освітнього процесу у закладі вищої освіти.

До проведення заходів долучаються працівники бібліотеки, які наголошують на правилах уникнення плагіату («Поради бібліотекаря щодо написання наукових робіт», «Де знайти інформацію для наукового дослідження» тощо). Здобувачі освіти мають змогу ознайомитися із нормативно-правовими засадами академічної доброчесності, наслідками здійснення плагіату, правилами оформлення цитувань, складанням списків використаних джерел, роботою із пошуковими системами для запобігання порушення академічної доброчесності.

Висновки. Імплементація принципів академічної доброчесності реалізується шляхом: створення нормативної бази, яка регулює правила здійснення наукових досліджень і публікацій їх результатів; систематизація та узагальнення правил оформлення цитувань, бібліографічних описів використаних джерел; проведення просвітницької діяльності (виховні заходи,

лекції, семінари, конференції, вебінари тощо) для популяризації важливості дотримання принципів академічної доброчесності.

Отже, дотримання принципів академічної доброчесності в освітньому процесі, зокрема у закладі вищої педагогічної освіти, дозволить підвищити рівень свідомого ставлення, поваги до авторського права й наукових відкриттів як людської цінності, етики сучасного освітянина.

Література:

1. Academic IQ. Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти : вебсайт. URL: <https://academicq.org.ua/> (дата звернення: 06.07.2023).
2. Брюховецька О. Плагіат – це наче позбавити себе голосу: як привчити учнів не красти чужих слів. *Нова українська школа* : вебсайт. URL: <http://surl.li/ixnlq> (дата звернення: 06.07.2023).
3. Лупаренко Л. А. Інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах: аналіз програмних рішень. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 40. № 2. С. 151–169. URL: <http://surl.li/ixodz> (дата звернення: 06.07.2023).
4. Проект в університетах – SAIUP. *Academic IQ. Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти* : вебсайт. URL: <http://surl.li/fcmip> (дата звернення: 06.07.2023).
5. Про комісію з питань етики та академічної доброчесності: положення Комунального закладу «Харківська гуманітрано-педагогічна академія» Харківської обласної ради від 15 листоп. 2017 р. Харків : КЗ «ХГПА» ХОР, 2018. 3 с. URL: <http://surl.li/irdu> (дата звернення: 06.07.2023).
6. Про науково-дослідницьку роботу здобувачів освіти Комунального закладу «Харківська гуманітрано-педагогічна академія» Харківської обласної ради : положення Комунального закладу «Харківська гуманітрано-педагогічна академія» Харківської обласної ради від 21 листоп. 2018 р. Харків : КЗ «ХГПА» ХОР, 2018. 4 с. URL: <http://surl.li/irvi> (дата звернення: 06.07.2023).
7. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://surl.li/jaqmd> (дата звернення: 06.07.2023).
8. Про порядок перевірки наукових, навчально-методичних, дисертаційних, магістерських та інших робіт на наявність плагіату: положення Комунального закладу «Харківська гуманітрано-педагогічна академія» Харківської обласної ради від 30 серп. 2018 р. Харків : КЗ «ХГПА» ХОР, 2018. 22 с. URL: <http://surl.li/irdw> (дата звернення: 06.07.2023).
9. Ульянова Г. О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2015. 434 с.
10. Фундаментальні цінності академічної доброчесності : пер. з англ. / за ред. Т. Фішман. Вид. 2-ге. Міжнародний центр академічної доброчесності, 1999. 39 с. URL: <http://surl.li/ixruk> (дата звернення: 06.07.2023).
11. Ali A. M. El Tahir, Abdulla H. M. D., Snasel V. Overview and Comparison of Plagiarism Detection Tools. *CEUR Workshop Proceedings*. 2011. Vol. 706. P. 161–172. DOI: <http://surl.li/ixoif> (Last accessed: 06.07.2023).
12. Sieńczyło-Chlabicz J. Odpowiedzialność nauczycieli akademickich, doktorantów i studentów z tytułu popełnienia plagiatu. *Transformacje prawa prywatnego*. 2010. № 1. S. 133–157. URL: <http://surl.li/ixnsj> (Ostatni dostęp: 23.09.2016).
13. What is Plagiarism? *Plagiarism.org* : website. URL: <http://surl.li/ixnpo> (дата звернення: 06.07.2023).

References:

1. Academic IQ. Initsiatyva akademichnoi dobrochesnosti ta iakosti osvity [Academic IQ. Academic Integrity and Quality Education Initiative]. <https://academiq.org.ua/> [in Ukrainian].
2. Briukhovetska O. Plahiat – tse nache pozbavyty sebe holosu: iak pryvchyty uchniv ne krasty chuzhykh sliv [Plagiarism is like losing your voice: how to teach students not to steal other people's words] // Nova ukrainska shkola [New Ukrainian school] <http://surl.li/ixnlq> [in Ukrainian].
3. Luparenko L. A. (2014) Instrumentarii vyivlennia plahiatu v naukovykh robotakh: analiz prohramnykh rishen. [Toolkit for detecting plagiarism in scientific works: analysis of software solutions] // Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia [Information technologies and teaching aids]. 151–169. <http://surl.li/ixodz> [in Ukrainian].
4. Proekt v universytetakh – SAIUP. [Project in universities – SAIUP] Academic IQ. Initsiatyva akademichnoi dobrochesnosti ta iakosti osvity [Academic IQ. Academic integrity and quality education initiative]. <http://surl.li/fcmip> [in Ukrainian].
5. Polozhennia «Pro komisiuu z pytan etyky ta akademichnoi dobrochesnosti» v Komunalnomu zakladi «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady [Regulations «On the Commission on Ethics and Academic Integrity» in the Communal Institution «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council»] (2018). 3. <http://surl.li/irdy> [in Ukrainian].
6. Polozhennia «Pro naukovo-doslidnytsku robotu zdobuvachiv osvity Komunalnogo zakladu «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady» v Komunalnomu zakladi «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady [Regulation «On the scientific and research work of students of the Communal Institution «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council» in the Communal Institution «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council»] (2018). 4. <http://surl.li/irvi> [in Ukrainian].
7. Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 5 ver. 2017 r. № 2145-VIII [On education : Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII] // Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy [The Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine]. <http://surl.li/jaqmd> [in Ukrainian].
8. Polozhennia «Pro poriadok perevirky naukovykh, navchalno-metodychnykh, dysertatsiinykh, mahisterskykh ta inshykh robit na naiavnist plahiatu» v Komunalnomu zakladi «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady [Regulation «On the procedure for checking scientific, educational and methodological, dissertation, master's and other works for the presence of plagiarism» in the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council] (2018) // A. A. Kharkivska, I. P. Upatova, M. O. Andrieieva, A. O. Kravchenia (Eds.). 22. <http://surl.li/irdw> [in Ukrainian].
9. Ulianova H. O. (2015) Metodolohichni problemy tsyvilno-pravovoho zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti vid plahiatu [Methodological problems of civil protection of intellectual property rights against plagiarism] 434. [in Ukrainian].
10. Fundamentalni tsinnosti akademichnoi dobrochesnosti [Fundamental values of academic integrity] // T. Fishman (Ed.). 39. <http://surl.li/ixruk> [in Ukrainian].
11. Ali A. M. El Tahir, Abdulla H. M. D., Snasel V. (2011) Overview and Comparison of Plagiarism Detection Tools. CEUR Workshop Proceedings. 161–172. <http://surl.li/ixoiif> [in English].
12. Sieńczyło-Chlabicz J. (2010) Odpowiedzialność nauczycieli akademickich, doktorantów i studentów z tytułu popełnienia plagiatu. Transformacje prawa prywatnego. 133–157. <http://surl.li/ixnsj> [in Polish].
13. What is Plagiarism? Plagiarism.org. <http://surl.li/ixnpo> [in English].